

В. П. Колосова, І. М. Іванова

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ

У статті проаналізовано основні напрями співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями (МФО), такими як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Чорноморський банк торгівлі та розвитку. Окреслено ключові програми співробітництва, котрі тепер реалізує Україна. Детально розглянуто проекти з провідними МФО, залучені державою та під державні гарантії, що реалізуються в різних секторах економіки. У межах кредитних програм МВФ виокремлено кілька етапів та досліджено основні параметри надання такої допомоги. Окреслено головні аспекти співробітництва України з ЧБТР без участі державних гарантії і використання коштів державного та/або місцевого бюджетів. Розкрито проблеми розвитку промислового виробництва в Україні з акцентом на необхідності усунення наявного розриву між виробничим і фінансовим капіталом, а також інвестиційним ресурсом. Запропоновано механізм підтримки промислового сектору економіки через надання гарантії на частину зобов'язань приватних виробників на умовах спільної відповідальності отримання відповідних результатів від реалізації інвестиційно-інноваційних проектів, які фінансуються провідними МФО.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, міжнародне співробітництво, промисловість, фінансові ресурси.

Рис. 3. Літ. 12.

В. П. Колосова, И. Н. Иванова

СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАСШИРЕНИЯ

В статье проанализированы основные направления сотрудничества Украины с международными финансовыми организациями (МФО), такими как Всемирный банк, Международный валютный фонд, Международный банк реконструкции и развития, Европейский банк реконструкции и развития, Европейский инвестиционный банк, Черноморский банк торговли и развития. Определены ключевые программы сотрудничества, которые в настоящее время реализует Украина. Детально рассмотрены проекты с ведущими МФО, привлеченные государством и под государственные гарантии, реализуемые в различных секторах экономики. В рамках кредитных программ МВФ выделены несколько этапов и исследованы основные параметры предоставления такой помощи. Очерчены главные аспекты сотрудничества Украины с ЧБТР без участия государственных гарантий и использования средств государственного и/или местных бюджетов. Раскрыты проблемы развития промышленного производства в Украине с акцентом на необходимости устранения существующего разрыва между производственным и финансовым капиталом, а также инвестиционным ресурсом. Предложен механизм поддержки промышленного сектора экономики через предоставление гарантий на часть обязательств частных производителей на условиях совместной ответственности получения соответствующих результатов от реализации инвестиционно-инновационных проектов, финансируемых ведущими МФО.

Ключевые слова: международные финансовые организации, международное сотрудничество, промышленность, финансовые ресурсы.

© Колосова В. П., Иванова И. М., 2014

Viktoriia Kolosova, Iryna Ivanova

UKRAINE COOPERATION WITH INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS: ANALYSIS OF EXTENSION AND PROSPECTS

The paper analyzes the main directions of Ukraine's cooperation with international financial institutions such as the World Bank, the International Monetary Fund, the International Bank for Reconstruction and Development, European Bank for Reconstruction and Development, European Investment Bank, Black Sea Trade and Development Bank. The basic program of cooperation that currently implements the Ukraine. A detailed analysis projects with leading MFIs involved in state and sovereign guarantees, which are implemented by different sectors. Within the IMF loan programs identified several stages and investigated the main parameters of directing such assistance. The key aspects of cooperation between Ukraine and BSTDB without state guarantees and the use of state and/or local budgets. The analysis of the problems of industrial production in Ukraine, and highlighted the need to fill the existing gap between industrial and financial capital, and investment resources. A mechanism to support the industrial sector by providing guarantees for the obligations of private manufacturers in terms of shared responsibility to obtain relevant results from the sale of investment and innovation projects funded by leading MFIs.

Keywords: international financial institutions, international cooperation, industry, financial resources.

JEL classification: F34, F35, F55.

Важливу роль у економічному розвитку України відіграють фінансові ресурси інших країн і міжнародних фінансових організацій (МФО). Серед основних програм співробітництва, що реалізуються в Україні, можна виокремити такі:

- залучення кредитів на коротко-, середньо- й довгостроковий періоди;
- розміщення на міжнародних і внутрішніх фінансових ринках цінних паперів;
- отримання технічної допомоги, грантів, субсидій, стипендій.

У 2013 р. Кабінетом Міністрів України прийнято Стратегію залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013—2016 рр. [1], де визначено його основні напрями, а саме:

- посилення конкурентоспроможності національної економіки на інноваційних засадах;
- підвищення стандартів життя, добробуту та забезпечення рівних можливостей громадян, верховенства права;
- підтримка структурних зрушень за рахунок розвитку високотехнологічних перспективних секторів економіки та переходу країни до “зеленої” моделі розвитку економіки й промисловості, стимулювання “зеленого” зростання;
- прискорення розвитку та модернізації інфраструктури і транспорту на державному рівні;
- сприяння збалансованому й гармонійному розвитку регіонів.

Хоча питання співробітництва України з МФО є предметом постійного розгляду фахівцями та експертами, комплексного аналізу проєктів, залучених

державою та під державні гарантії за секторами економіки, досі не проводилося. Поряд із цим, у рамках значного розширення фінансової допомоги з боку МФО, вбачається актуальним розроблення рекомендацій щодо пріоритетних напрямів розвитку співробітництва відповідно до національних інтересів України.

Метою статті є аналіз стану співробітництва України з МФО та окреслення основних напрямів його розширення.

Документом, на базі якого здійснюється співпраця з групою Світового банку (Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Міжнародною асоціацією розвитку, Міжнародною фінансовою корпорацією, Багатостороннім агентством гарантування інвестицій, Міжнародним центром урегулювання інвестиційних спорів), є Стратегія партнерства з Україною на період 2012—2016 рр. (далі — Стратегія) [2], де зазначається, що співпраця спрямована на допомогу уряду України в реалізації програм економічних реформ. У Стратегії партнерства дається оцінка переваг України та її потенціалу для довгострокової перспективи, але при цьому окреслюється ряд вимог, котрих вона повинна дотримуватися, зокрема щодо тісних контактів із інвесторами, необхідності мати необтяжливу регуляторну базу, встановити незаперечні права власності та контролювати корупційні прояви.

Кредитна програма на перших два роки (2013 і 2014) передбачає надання кредитів по 500 млн дол. США щороку у формі інвестиційних позик. У 2015—2016 рр. передбачена можливість фінансування інвестиційних проєктів у таких сферах: транспорт, енергоефективність, комунальні послуги, охорона здоров'я. Загалом за роки співробітництва Світовий банк затвердив для України 47 позик на суму 7,5 млрд дол. США, з яких станом на 1 січня 2014 р. отримано 5,8 млрд дол.

Світовий банк пропонує застосовувати калібрований підхід до фінансової допомоги: так у разі прискорення реформ і поліпшення урядування він декларує можливість збільшення обсягів допомоги. При цьому акцент робиться на наданні інвестиційних позик у тих сегментах, де попередньо був позитивний досвід, зокрема будівництві доріг, енергетичному й муніципальному секторах. Світовим банком дається оцінка можливих результатів поліпшення ділового регуляторного середовища для більш конкурентної й диверсифікованої економіки, вдосконалення інфраструктури підприємницької діяльності, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності в сільському господарстві тощо. Стратегією партнерства також передбачена можливість надання Україні програмних позик на фінансування державного бюджету (підтримку політики розвитку).

Серед спільних проєктів із Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР) за рахунок коштів, залучених державою та під державні гарантії, реалізуються такі [3]:

Розвиток міської інфраструктури. Сума позики — 140 млн дол. США, термін залучення — 20 років. Відповідальним виконавцем проекту є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Проекти впроваджуються в таких містах: Слов'янськ, Одеса, Калуш, Коломия, Кременчук, Черкаси, Чернігів, Харків, Дрогобич, Новоград-Волинський, Нова Каховка, Бориспіль, Кам'янець-Подільський, Івано-Франківськ. Мета проекту — надання комунальним підприємствам допомоги для надійного забезпечення населення України якісними комунальними послугами.

Поліпшення автомобільних доріг і безпеки руху. Сума позики — 400 млн дол. США, термін залучення — 30 років. Відповідальним виконавцем і впроваджувальною установою є Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор). Мета проекту — приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ — Харків — Довжанський на ділянці від м. Бориспіль до м. Лубни та поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування на аварійно небезпечних ділянках і місцях концентрації ДТП.

Другий проект поліпшення автомобільних доріг і безпеки руху. Сума позики — 450 млн дол. США, термін залучення — 17 років. Відповідальним виконавцем і впроваджувальною установою є Укравтодор. Мета проекту — приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ — Харків на ділянці від м. Лубни до м. Полтава — однієї з найважливіших магістральних доріг України, що співпадає з національним транспортним коридором Європа — Азія.

Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень (із урахуванням додаткового фінансування). Сума позики — 42 млн дол. США, термін залучення — 20 років. Відповідальним виконавцем проекту є Державна служба статистики України, впроваджувальними установами — Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Національний банк України, Міністерство фінансів України та Державна служба статистики України. Мета проекту — створення сталої національної системи статистики шляхом її комплексного й системного реформування для повнішого задоволення потреб органів державного управління та інших користувачів у об'єктивній статистичній інформації щодо соціально-економічного розвитку країни, її регіонів, галузей і секторів економіки.

Передача електроенергії. Сума позики — 200 млн дол. США, термін залучення — 20 років. Відповідальним виконавцем проекту є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, впроваджувальною установою — НЕК “Укренерго”. Мета проекту — підвищення надійності постачання електроенергії за допомогою реабілітації передавальних станцій, оновлення мережі передачі електроенергії та збільшення інституційних можливостей оператора передавальної системи НЕК “Укренерго”.

Реабілітація гідроелектростанцій (із урахуванням додаткового фінансування).

Сума позики — 166 млн дол. США, термін залучення — 20 років. Відповідальним виконавцем проекту є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, впроваджувальними установами — ПАТ “Укргідроенерго”, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Мета проекту — збільшення виробничих потужностей гідроенергетики, підвищення надійності й ефективності роботи гідроелектростанцій, поліпшення технічних параметрів їх функціонування, безпечної експлуатації їхніх гідротехнічних споруд.

Другий проект розвитку експорту. Сума позики — 150 млн дол. США, термін залучення — 20 років, сума додаткового фінансування Світового банку — 150 млн дол. Відповідальним виконавцем проекту є АТ “Укрексімбанк”, впроваджувальними установами — вітчизняні банки, підприємства-експортери. Мета проекту — сприяння розвитку експорту недержавних підприємств України шляхом середньо- й довгострокового кредитування інвестиційних потреб експортоорієнтованих підприємств, поповнення їхніх оборотних коштів, надання доступу підприємствам до дешевших ресурсів шляхом ширшого використання нових банківських продуктів.

Проект з енергоефективності. Сума позики — 200 млн дол. США, термін залучення — 29,5 року. Відповідальним виконавцем проекту є АТ “Укрексімбанк”, впроваджувальними установами — вітчизняні банки, підприємства-експортери. Мета проекту — кредитування заходів із поліпшення енергоефективності українських промислових і муніципальних підприємств.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) входить до системи провідних міжнародних фінансових установ із найвищим кредитним рейтингом — AAA. Банк надає допомогу країнам Східної Європи та колишнього Радянського Союзу на етапі ринкової трансформації, зокрема для довгострокового економічного зростання певного регіону за рахунок фінансування інвестиційних проектів. ЄБРР сприяє переходу до відкритої економіки, орієнтованої на ринок, розвитку приватної підприємницької ініціативи в країнах Центральної та Східної Європи [4].

Серед форм співпраці, котрі ЄБРР реалізує в країнах із перехідною економікою, можна виділити пряме фінансування діяльності приватного сектору, структурної перебудови, приватизації, а також інфраструктури, яка супроводжує таку діяльність.

Основними видами фінансування ЄБРР є кредити, вкладення в акціонерні капітали та гарантії. Відповідно до своєї стратегії банк 40 % кредитів надає на пільгових умовах під гарантії уряду, а 60 % — приватним підприємствам на комерційних умовах. Зокрема, використовуються такі форми операцій: надання кредитів, інвестування в капітал, гарантування розміщення цінних паперів, полегшення доступу на ринки капіталу, надання технічного

сприяння та позик на реконструкцію й розвиток інфраструктури. Крім того, ЄБРР здійснює зовнішнє пряме та спільне фінансування інвестиційних проєктів. Дедалі більший інтерес банку викликає фінансування недержавних підприємств, зокрема приватних малих і середніх (МСП).

У 2011 р. ЄБРР прийнято Стратегію діяльності в Україні на 2011—2014 роки. Банк бере участь у розв'язанні багатьох проблем, у т. ч. виробничого сектору. Зокрема, передбачається сприяти відновленню й модернізації корпоративного сектору та поліпшенню його експортної спроможності. Планується підтримка прямих іноземних інвестицій і транскордонних операцій, наприклад із упровадженням нових технологій та посиленням конкуренції, а також допомога в диверсифікації економіки й реструктуризації енергоінтенсивних галузей промисловості, продовольчому забезпеченні, переважно первинних виробників [5].

За інформацією Міністерства фінансів України станом на 1 січня 2014 р. портфель ЄБРР у нашій державі налічує 337 проєктів із загальним обсягом фінансування понад 8,7 млрд євро. За період співпраці з ЄБРР (1993—2014 рр.) у державному секторі економіки України за проєктами, кредитні кошти за котрими залучені державою або під державні гарантії, укладено угод на загальну суму 674,94 млн дол. США та 1487,35 млн євро (в рамках 23 проєктів), із яких станом на 1 березня 2014 р. використано 1120 млн євро [6].

Галузева структура кредитного портфеля проєктів ЄБРР у державному секторі економіки є такою: 50 % — на фінансування проєктів розвитку транспортної інфраструктури, 39 % — на підтримку проєктів у енергетичній сфері, 8 % — у фінансовій сфері, 2 % — на зв'язок, 1 % — на розвиток муніципалітетів.

Від самого початку відносин між Україною та ЄБРР велика увага приділялася фінансуванню заходів ядерної безпеки. Банк є розпорядником Рахунку ядерної безпеки та Чорнобильського фонду “Укриття”, заснованого в грудні 1997 р. країнами Великої сімки та іншими країнами-вкладниками для допомоги Україні у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС. Окрім того, ЄБРР підтримує проєкти, пов'язані з виробництвом харчових продуктів, нафтовою й газовою промисловістю, транспортом, телекомунікаціями, сферою фінансів та наданням послуг у сільському господарстві, а також проєкти комунальної інфраструктури, пов'язані з водопостачанням і опаленням. До того ж Україна та ЄБРР розпочали реалізацію спільних проєктів щодо впровадження енергозберігаючих технологій у енергоємних галузях економіки.

Спільні з Європейським банком реконструкції та розвитку проєкти, що реалізуються за рахунок коштів, залучених державою та під державні гарантії:

Впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України. Сума позики — 120 млн дол. США, термін погашення кредиту — 15 років. Відповідальним виконавцем проєкту є Міністерство інфраструктури України,

бенефіціаром — Укрзалізниця. Мета проекту — поліпшення безпеки та якості послуг при перевезеннях пасажирів залізничним транспортом із дотриманням міжнародних стандартів, а також перевезення пасажирів і експлуатаційних показників роботи залізничного транспорту, підвищення якості робіт із модернізації й ремонту колій за рахунок закупівлі сучасної колійної техніки, сприяння безперешкодному зростанню транзитних вантажопотоків у сполученні Європа — Азія завдяки будівництву нового тунелю на дільниці Бескид — Скотарське міжнародного транспортного коридору № 5.

Поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва. Сума позики — 450 млн євро, термін погашення кредиту — 15 років. Відповідальним виконавцем і бенефіціаром проекту є Укравтодор. Мета проекту — приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на основних підходах до міста Києва з урахуванням підготовки до проведення фінальних змагань із футболу “Євро-2012”.

Реабілітація гідроелектростанцій. Сума позики — 200 млн євро. Термін погашення кредиту — 15 років. Відповідальним виконавцем проекту є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, бенефіціаром — ПАТ “Укргідроенерго”. Мета проекту — оновлення гідро- й електромеханічного обладнання гідроелектростанцій для досягнення загальної потужності в 1,396 МВт, що передбачає 10-відсоткове збільшення потужності.

Спільні з **Європейським інвестиційним банком** проекти розвитку, що реалізуються за рахунок коштів, залучених державою та під державні гарантії:

Європейські дороги II. Сума позики — 450 млн євро, термін погашення кредиту — 20 років. Відповідальним виконавцем і бенефіціаром проекту є Укравтодор. Мета проекту — приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на основних підходах до міста Києва з урахуванням підготовки до проведення фінальних змагань із футболу “Євро-2012”.

Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві. Сума позики — 15,54 млн дол. США, термін погашення кредиту — 15 років. Відповідальним виконавцем проекту є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, бенефіціаром — МКП “Миколаївводоканал”. Мета проекту — забезпечення європейського рівня екологічної безпеки, досягнення повної відповідності національним нормам щодо очищення стоків та скиду їх у водні об’єкти. Приведення системи очистки й подачі споживачам питної води до європейських стандартів.

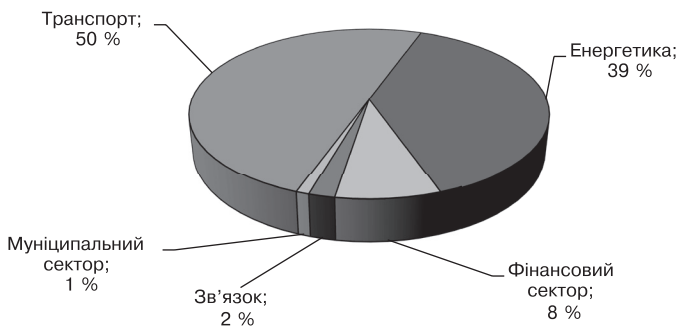
Спільні з ЄБРР та ЄІБ проекти розвитку, які реалізуються на даний час:

Будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС — Київська. Сума позики — 150 млн євро, термін погашення кредиту — 12 років. Учасниками проекту є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, НЕК

“Укренерго”. Мета проекту — ліквідація існуючого обмеження на видачу потужності Рівненської та Хмельницької АЕС, підвищення надійності електропостачання споживачів центральної частини Об’єднаної енергосистеми (ОЕС) України.

Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС — Каховська. Сума позики — 175 млн євро. Учасниками проекту є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, НЕК “Укренерго”. Мета проекту — максимальне використання встановленої потужності Запорізької атомної електростанції, а також підвищення надійності постачання електроенергії споживачам Південної енергосистеми в умовах роботи теплових електростанцій ОЕС України зі зниженою потужністю за рахунок транзиту потужності безпосередньо від джерела генерації; підвищення надійності постачання електроенергії споживачам Дніпровської енергосистеми за рахунок транзиту потужності споживачам Південної енергосистеми повітряною лінією 750 кВ Запорізька АЕС — Каховська, підвищення стабільності постачання електроенергії споживачам центральної частини ОЕС України та Криму, оновлення підстанції 330/220 Новокаховська.

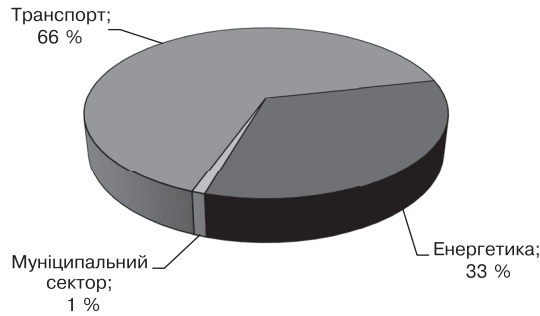
Проаналізувавши інформацію про проекти трьох провідних МФО, які співпрацюють із Кабінетом Міністрів України, можна зробити висновок, що таким видом міжнародної допомоги охоплено не всі сектори економіки й напрями реформ (рис. 1—3).

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України (2014 р.).

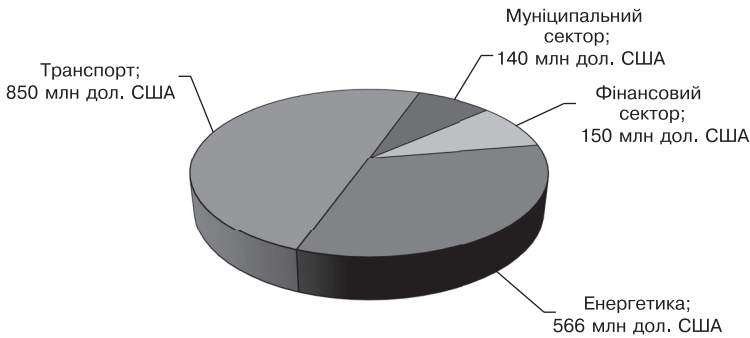
Рис. 1. Галузева структура кредитного портфеля проектів ЄБРР у державному секторі України

Україна стала членом **Міжнародного валютного фонду** у вересні 1992 р., проте активна співпраця з цією МФО розпочалася лише в 1994 р. — із розроблення Програми макроекономічної стабільності та реформування економіки за участю експертів МВФ та уряду України. При цьому значна частина отриманих коштів була спрямована на фінансування платіжного й торговельного балансів, формування валютних резервів, що дало змогу нашій державі

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України (2014 р.).

Рис. 2. Галузева структура кредитного портфеля проектів ЄІВ у державному секторі України

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України.

Рис. 3. Кредитування Світовим банком секторів економіки України станом на 1 жовтня 2014 р.

забезпечити стабільність національної валюти, провести грошову реформу тощо [7].

У співробітництві України з МВФ у межах кредитних програм можна виокремити декілька етапів:

Перший етап (1994—1995 рр.) — надано системну трансформаційну позику на суму 498,7 млн СПЗ, або 763,1 млн дол. США, для підтримки платіжного балансу України.

Другий етап (1995—1998 рр.) — отримано кредити на загальну суму 1318,2 млн СПЗ, або 1935 млн дол. США, за трьома річними програмами stand by, націлених головним чином на підтримку курсу національної валюти та фінансування дефіциту платіжного балансу України.

Третій етап (1998—2002 рр.) — упровадження Програми розширеного фінансування (Extended Fund Facility, EFF), котра передбачала надання

кредиту в обсязі 2,6 млрд дол. США. Наша держава отримала 1193 млн СПЗ, або 1591 млн дол. США, котрі були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України.

Четвертий етап (2002—2008 рр.) — співробітництво Кабінету Міністрів України з МВФ на безкредитній основі, коли перевагу було надано співпраці за страховою програмою “попереджувальний stand by” з метою здійснення переходу до ринкової економіки з ефективною системою соціального захисту, підтримання енергійних темпів економічного зростання та утримання макроекономічної стабільності. Укладення угоди між Україною та МВФ терміном на 12 місяців фактично надавало можливість отримати від МВФ зарезервований кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн СПЗ (30 % квоти України), на випадок погіршення ситуації з платіжним балансом чи валютними резервами країни. Слід зауважити, що в період з 2005 по 2008 рр. співробітництво України з МВФ було зосереджене на технічній допомозі.

П'ятий етап (2008—2013 рр.). У зв'язку з несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках, втратою взаємної довіри фінансових інститутів по всьому світу, занепокоєністю через імовірність поширення недовіри з боку країн-партнерів, а також невизначеністю перспектив світової економіки, в Україні виникла гостра потреба в підтримці МВФ. У результаті, в рамках програми stand by вона одержала три транші на суму 7 млрд СПЗ, або 10,6 млрд дол. США. Частина другого траншу в розмірі 1,5 млрд дол. і третій транш у повному обсязі були спрямовані безпосередньо до державного бюджету України. Загалом у рамках співробітництва з МВФ протягом цього періоду наша держава отримала 9250 млн СПЗ, або 14 430 млн дол. США.

У квітні 2014 р. Рада директорів МВФ затвердила нову спільну з МВФ програму stand by на два роки в обсязі 17,1 млрд дол. США, і вже 7 травня цього року перший транш у сумі 3,2 млрд дол. надійшов на рахунок Національного банку України [8].

Кошти, що надаються в рамках програми stand by, спрямовані на підтримку програми економічної політики, покликаної відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання, зміцнити управління економікою та підвищити його прозорість. Частина траншу в сумі близько 2 млрд дол. США була використана на підтримку державного бюджету. Затвердженню програми передувало виконання урядом та Національним банком України попередніх заходів за нею. Відповідно до Листа про наміри уряду України та Національного банку України до Міжнародного валютного фонду, який було схвалено 29 серпня цього року Радою директорів МВФ, Україна вже 4 вересня одержала другий транш за програмою stand by в розмірі 914,7 млн СПЗ, або майже 139 млн дол. США. Частина траншу в сумі близько 1 млрд дол. використана на підтримку державного бюджету.

Надання наступних траншів за цією програмою залежатиме від проведення Кабінетом Міністрів України низки реформ, що мають на меті поступову консолідацію у 2015—2016 рр. бюджету переважно в частині витрат у поєднанні із заходами з підвищення ефективності державного сектору. Такий підхід допоможе починаючи з 2015 р. забезпечити стійке зниження державного боргу.

З метою досягнення ключових цілей дворічної програми співробітництва необхідні, зокрема, такі кроки:

- прийняття пакету заходів у сфері бюджетних надходжень і видатків, щоб компенсувати вплив зростання видатків на забезпечення безпеки скорочення інших видатків;
- здійснення жорсткого контролю витрат;
- продовження реформування в енергетичному секторі для посилення платіжної дисципліни;
- підвищення прозорості діяльності та зниження витрат НАК “Нафтогаз України”;
- поліпшення умов підприємницької діяльності;
- реалізація низки антикорупційних заходів та створення незалежного антикорупційного агентства.

Частка України в статутному капіталі **Чорноморського банку торгівлі та розвитку** (ЧБТР) становить 13,5 %. Наша держава є одним із найбільших акціонерів цього банку. Діяльність ЧБТР спрямована на підтримку таких секторів економіки, як енергетика, транспорт, судно-, машинобудування, банківська сфера, а також експортоорієнтованих підприємств [9].

З моменту заснування ЧБТР Україна отримала фінансування проектів на суму 313,1 млн євро, тобто на 1 євро, сплачений нею, припадає приблизно 6,03 євро, одержаних для кредитування вітчизняних проектів як державного, так і приватного сектору. На сьогодні ЧБТР фінансує 15 проектів за участю України із загальною сумою позики майже 157 млн євро й 60 млн дол. США. Кредити за цими проектами залучаються без надання державних гарантій, їх реалізація не передбачає використання коштів державного та/або місцевого бюджетів.

Україна розпочала співпрацю з Європейським інвестиційним банком щодо створення нормативно-правової бази з метою залучення його ресурсів для реалізації інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів із 2004 р. Договір між Україною та ЄІБ про співробітництво та діяльність постійного Представництва банку в нашій державі набув чинності 21 грудня 2010 р.

Проекти в Україні розглядаються ЄІБ у таких секторах, як транспорт, телекомунікації, енергетична інфраструктура (на пріоритетних напрямках транс'європейських мереж і європейських транспортних коридорів), захист

довкілля тощо. На сьогодні на різних стадіях проектного циклу (ініціювання, підготовки, реалізації чи повернення позики) перебуває 22 інвестиційних проекти, що підтримуються банком, із загальною сумою позик близько 3,5 млрд євро.

Спільно зі Світовим банком державними структурами України проводиться робота з підготовки нових інвестиційних проектів, що передбачатиме залучення ресурсів цієї МФО в обсязі 3,8 млрд дол. США. Зокрема, підписані два проекти МБРР у комунальному секторі обсягом до 732 млн дол. США, а саме: з підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання та з розвитку міської інфраструктури. У соціальному секторі підписано проект із модернізації системи соціальної підтримки населення України. Обсяг позики — 300 млн дол. США.

Проект підтримки реформування регіональних систем охорони здоров'я України на суму 298,46 млн дол. США має на меті збільшення потенціалу таких систем. Також закінчено переговори щодо інвестиційного проекту передачі електроенергії — 2 обсягом 350 млн дол.

У Представництві ЄІБ в Україні було переглянуто наявний проектний портфель, обговорено пріоритети співробітництва з банком на 2014 р. і середньострокову перспективу у сфері енергетики, транспортної й муніципальної інфраструктури [10]. Наприклад, на сьогодні в державному секторі реалізується 6 інвестиційних проектів на суму 1,14 млрд євро. З огляду на важливість і динамічність сектору аграрної політики, представники ЄІБ планують запровадити декілька проектів, пов'язаних саме з цим сектором. Метою банку є фінансова допомога малим і середнім підприємствам, а також підтримка розвитку освітньої галузі, інфраструктури [11].

На жаль, проблеми розвитку й підтримки промислового виробництва в Україні не є предметом обговорення з МФО щодо надання відповідного фінансування. Це пов'язано з тим, що вітчизняна промисловість демонструє падіння за основними показниками. Так, у серпні 2014 р. порівняно з липнем індекс промислової продукції становив 87,3 %, із серпнем 2013 р. — 97,6 %, а за підсумками січня — серпня 2014 р. — 92,2 %. У попередні два роки цей індекс дорівнював у 2012 р. 99,3 %, у 2013 р. — 95,7 %.

Одним із основних чинників окресленої ситуації є відсутність вільних коштів на модернізацію й розвиток. Національні виробництва переважно високовитратні через істотно завищені ціни на енергоносії та велику залежність від їх імпорту. У виробництві використовуються застарілі технології, наслідком чого є висока матеріаломісткість витрат на промислове виробництво, а також застарілі виробничі потужності, термін експлуатації котрих давно минув. У багатьох галузях завантажуються наявні виробничі потужності без проведення модернізації, що значно збільшує вартість продукції. Зазначене не дає змоги накопичувати вільний ресурс для оновлення виробничого потенціалу України.

Певний час вітчизняна промисловість стабільно розвивалась, у т. ч. за рахунок попиту на зовнішніх ринках і сприятливої кон'юнктури. Проте в останні роки сприятливі для вітчизняних виробників умови було вичерпано у зв'язку з кризовими явищами та зміною й переорієнтацією структури потреб у світі. На сьогодні зберігається велика кількість збиткових промислових підприємств, низький рівень припливу інвестицій у промисловий сектор економіки, відсутність державних програм інноваційного розвитку високотехнологічної продукції.

Необхідно змінювати підходи до розвитку промисловості, а це потребує значних фінансових ресурсів, яких немає ні в підприємств, ні в держави. Треба провести кардинальне оновлення вітчизняного інтелектуального потенціалу; на практиці, а не на словах перейти до реалізації інноваційної політики економічного зростання; подолати існуючий розрив між виробничим і фінансовим капіталом, а також інвестиційним ресурсом.

У Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013—2016 рр. передбачається виконання завдань, котрі безпосередньо або опосередковано пов'язані з розвитком промислового виробництва [1]:

- запровадження механізму стимулювання розвитку високотехнологічного виробництва, а саме розширення доступу вітчизняних виробників до ресурсів МФО через державні й приватні банки;

- прискорений розвиток інноваційної інфраструктури шляхом підтримки створення інноваційних центрів та центрів трансферу технологій, технополісів, технологічних і наукових парків, інноваційних кластерів і бізнес-інкубаторів, венчурних фондів та стимулювання комерціалізації інновацій і науково-технічної діяльності;

- створення ринку об'єктів інтелектуальної власності;

- застосування нового механізму підтримки малих і середніх інноваційних підприємств, що розпочинають свою діяльність;

- розвиток державно-приватного партнерства у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності;

- створення інструментів стимулювання підвищення конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі й житлово-комунального господарства;

- усунення технічних бар'єрів у торгівлі, вдосконалення стандартизації, метрології, акредитації та оцінки відповідності згідно зі стандартами ЄС;

- реалізація проектів у високотехнологічних секторах економіки, які забезпечують конкурентоспроможність України на світовому ринку (космічна діяльність, авіабудування тощо).

На нашу думку, ресурси МФО, з котрими наша держава тісно співпрацює, можуть увійти до основних джерел фінансових ресурсів на розвиток

національного промислового виробництва. При цьому, як наголошують у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, треба поглиблювати співпрацю шляхом розширення діапазону тих галузей, де реалізуються наші проекти. Співробітництво повинне охоплювати, наприклад, промисловість, металургійну й хімічну галузі, агропромисловий комплекс, тобто ті сфери, де є значна додана вартість, причому пильну увагу треба звертати на інноваційну складову [12].

Гарантом промислових підприємств, що братимуть участь у таких інноваційних проектах, у разі якщо самі підприємства не матимуть відповідної бази та гарантійного покриття, може виступати держава. Або вона буде давати гарантії на частину зобов'язань приватних виробників, можливо на умовах спільної відповідальності отримання відповідних результатів від реалізації інноваційних проектів, що фінансуються МФО. Це може бути одна з форм державно-приватного партнерства.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що в умовах активізації подальшого розвитку співробітництва з МФО, крім залучення кредитних ресурсів у сектори економіки, які вже мають позитивний досвід реалізації подібних проектів, такі як енергетика, транспорт, будівництво доріг, проекти доцільно впроваджувати саме в промисловому секторі економіки, зосереджуючи ресурс на модернізації й розвитку високотехнологічних підприємств (різних форм власності) з орієнтацією на заміщення імпортованих товарів на товари національного виробництва. Доцільно рекомендувати уряду під час переговорів із МФО пропонувати розширювати сектори кредитування, поступово переорієнтовуючи їх на розвиток, інноваційне переоснащення й модернізацію виробничої сфери.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013—2016 рр. : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 № 697-р // Урядовий кур'єр. — 2013. — № 180.
2. Інформаційно-довідкові матеріали щодо співробітництва з МФО // Стратегія партнерства з Україною на період 2012—2016 фінансових років МБРР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/MixedList?tag=Informatsiino-dovidkoviMaterialiSchodoSpivrobitnitstvaZMfo>.
3. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=388308&cat_id=353161.
4. Україна і Європейський банк реконструкції та розвитку / В. М. Пинзеник (кер. авт. кол.), І. Я. Чугунов (відп. ред.), В. П. Колосова та ін. ; Н.-д. фін. ін-т ; за ред. В. М. Пинзеника. — К., 2008. — 176 с.

5. Інформація щодо Стратегії ЄБРР в Україні на 2011—2014 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=294527&cat_id=294520.
6. Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=396911&cat_id=54628.
7. Колосова В. П. Розвиток відносин України з міжнародними фінансовими організаціями / В. П. Колосова ; НДФІ. — К., 2008. — 232 с.
8. Україна отримала другий транш від МВФ за програмою “Стенд-бай” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=402569&cat_id=53608.
9. Довідка щодо співробітництва з Чорноморським банком торгівлі та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388303&cat_id=388.
10. Відбувся перегляд портфеля проектів Європейського інвестиційного банку в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?title=VidbuvsiaPeregliadPortfeliiuProektivYevropeiskogoInvestitsiinogoBankuVUkraini>.
11. Європейський інвестиційний банк готовий активно співпрацювати з новим українським урядом у сфері АПК [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/12124>.
12. Мінекономрозвитку планує розширити малому і середньому бізнесу доступ до дешевих кредитів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?title=MinekonomrozvitkuPlanuieRozshiritiMalomuISerednomuBiznesuDostupDoDeshevikhKreditiv>.